

N:o 54.

Ank. till Riksd. kansli den 30 mars 1898, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om sådan ändring i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster m. fl. författningar, att prestval skola med slutna sedlar förrättas.

Utskottet har från Andra Kammaren fått mottaga en af herr J. Nydahl inom nämnda kammare väckt motion, n:o 85, af följande lydelse:

»Enligt § 30 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster den 26 oktober 1883 skall val af prest verkställas öppet. I detta afseende skiljer sig nämnda valförrättning från alla andra offentliga valförrättningar, hvilka, åtminstone »der så äskas», skola ske med slutna sedlar. Det torde dock icke med fog kunna påstås, att det skydd mot obehöriga påtryckningar och frestelsen till personliga hänsyn, som ligger i den slutna omröstningen, är mindre af behovet påkalladt vid prestval än vid andra val. Snarare tvärt om. Ty inga andra valförrättningar hafva i allmänhet i vårt land visat sig så egnade att sätta de intresserades lidelser i rörelse och att framkalla en ihärdig och hetsig agitation som just prestvalen, likasom ej heller vid något annat val den röstberättigade, i följd af den mångsidiga beröring, som råder mellan församlingsmedlemmen och hans prest, och det grannliga i förhållandet dem emellan, är så blottställd för lockelsen att gifva sin röst åt den, som tros hafva den största utsigten att blifva vald. Men

är det vid något tillfälle, som den röstegande bör fullkomligt fritt få följa sin öfvertygelse, så är det väl, när han skall utse sin själasörjare.

Försök ha ej heller saknats att få den slutna voteringen lagstadgad jemväl vid prestval. Sålunda väcktes vid riksdagarne 1893 och 1894 i Andra Kammaren motion i sådant syfte af dåvarande stockholmsrepresentanten herr Gustaf Ericsson. Att motionen båda gångerna förkastades, anser jag icke vara något hinder att nu åter draga frågan under Riksdagens ompröfning, då de invändningar, som uttalats mot ifrågavarande lagändring, icke synas mig vara af beskaffenhet att förtjena något synnerligt afseende.

De hufvudsakligaste af dessa invändningar äro: att den ifrågavarande valhandlingen är en sådan, för hvilken allt förhållande af valmannens ställning i fråga bör vara främmande; att den slutna valförrättningen icke skulle föranleda minskad tidsutdräkt, men väl skulle, genom möjligen inträffande namnförväxlingar, vålla allehanda valtrakasserier; samt att någon allmän önskan om det slutna valsättets införande vid prestval icke förports, åtminstone i landsbygden.

Det är sant, att alla, som äro berättigade att deltaga i val af själasörjare, *borde* hafva det moraliska mod att öppet, utan mennisko-fruktan eller människobehagsamhet, afgifva sin röst på den, de anse vara den värdigaste och lämpligaste; men det är lika sant, att detta mod långt ifrån är till finnandes hos alla. Det torde tvärt om, i synnerhet bland dem, som i ett eller annat afseende äro i en mer eller mindre beroende ställning, vara jemförelsevis få, som icke vid ifrågavarande tillfälle låta sig påverkas af hänsyn till andras önskningar eller till valets sannolika utgång. Men en lag bör icke vare afpassad för *ideella*, utan för *verkliga* förhållanden. Och det moraliska mod, som man vid det öppna prestvalet fordrar af valmännen, det kräfves företrädesvis hos *de fattige, de beroende*, ty för den burgne och sjelfständige väljaren är det en jemförelsevis ringa sak att öppet säga, hvilken prest han önskar. De förra hafva vid prestvalen, liksom vid alla andra allmänna angelägenheter afgörande, så litet att säga, att man åtminstone borde förunna dem att efter bästa öfvertygelse få utöfva den lilla rösträtt, som tillkommer dem.

Mot det påståendet, att det slutna valsättet icke skulle föranleda minskad tidsutdräkt vid valhandlingens förrättande, torde vara nog att erinra om det kända förhållandet, att ett stadsfullmäktigeval — hvilket förrättas med slutna omröstning — försiggår på vida kortare tid än ett prestval med lika stort antal väljare.

Beträffande den uttalade farhågan, att den slutna omröstningen skulle vålla namnförvexlingar och deraf förorsakade valtrakasserier, så kan den vid närmare eftertanke ej annorlunda anses än såsom skäligen ogrundad. Skrifkunnigheten är numera så pass allmän bland vårt folk, att ingen valman behöfver äfventyra att framlemna en felaktig valsedel, och man kan för öfrigt taga för temligen gifvet, att, om det slutna valsättet införes, det skall blifva allmän sed att tillhandahålla de röstegande tryckta valsedlar. Att faran för namnförvexlingar är vida större vid vissa andra val, t. ex. vid val af riksdagsman till Andra Kammaren, än vid prestval, torde, för att af en hvar inses, endast behöfva påpekas.

Det har slutligen sagts, att någon allmännare önskan om det öppna valsättets utbytande mot det slutna icke skulle hafva gifvit sig till känna åtminstone i landsbygden. Att några dylika önskingar hittills icke framburits i Riksdagen af representanter från landsbygden, är emellertid intet bevis för att de icke skulle förefinnas. Att inom den ort, jag närmast känner, meningen är alldeles afgjord för det slutna valsättet, tror jag mig med visshet kunna försäkra, och jag har ingen anledning förmoda, att icke opinionen skulle vara detsamma inom öfriga orter i vårt land, der, liksom i min hembygd, de sociala förhållandena i någon högre grad fått sin pregel af storindustriens inflytande. — Prestval återkomma i en församling i regeln först efter flera års mellantid, och allmänheten hinner därför från det ena valet till det andra glömma det obehag, som är förenadt med det öppna valsättet, och den tröstar sig i alla händelser med den tanken, att det är länge till nästa val. I denna omständighet torde man hafva att söka en af anledningarna till, att berörda önskan för landsbygdens vidkommande icke tidigare framburits i Riksdagen.

Det slutna valsättets företråde framför det öppna ligger, i få ord sagdt, deruti, att de röstegande vid dess användande äro bättre i tillfälle att rösta efter sin öfvertygelse och mindre blottställda för risken att i följd af ofrivillig uraktlåtenhet att svara vid uppropet — en uraktlåtenhet, som blir allt svårare att undvika, ju mera väljarnes antal ökas — förlora sin valrätt, hvarigenom detta valsätt gifver ett trognare uttryck af de röstegandes åsikter, än som genom begagnandet af den öppna voteringen kan ernås; att det föranleder minskad tidsutdrägt vid valförrättningen och gör denna förrättning mindre besvärlig såväl för valförrättare som valmän; samt sist, men ej minst, att det är bättre än det öppna valsättet egnadt att skydda de svages rätt. — Och dessa

det slutna valsättets företräden göra sig i synnerhet gällande vid *prestval*.

Till sist har jag anledning påpeka, att den ifrågasatta reformen icke innebär ett steg i reaktionär riktning eller står i strid med yrkandet på den öppna omröstningens införande vid *Riksdagen*; ty den slutna omröstningen vid *val* har under senare tider hos oss kommit allt mera i användning, och att vid *Riksdagen* införa öppen omröstning vid *val* har mig veterligen aldrig varit ifrågasatt.

På grund af det anförda tillåter jag mig underställa *Riksdagen* det förslag, som ofvannämnde motionär väckte vid riksdagarne 1893 och 1894, och får alltså vördsamt föreslå, att *Riksdagen* ville för sin del besluta den ändring uti § 30 af kongl. förordningen den 26 oktober 1883 rörande *prestval* och deremot svarande särskilda föreskrifter för hufvudstaden och andra orter, att dessa val skola med slutna sedlar förrättas.»

I motionen hafva nio af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Såsom motionären erinrat, har frågan om utbytande af den för *prestval* nu föreskrifna öppna omröstningen emot val med slutna sedlar vid tvenne föregående riksdagar — 1893 och 1894 — varit föremål för behandling utan att dock hafva föranlett till någon förändring af bestående förhållanden. Vid båda tillfällena har nemligen såväl Första som Andra Kammaren bifallit lagutskottets i ämnet afgifna, afstyrkande hemställan.

De skäl, som lagutskottet dervid till stöd för sin uppfattning om lämpligheten af det öppna valsättets bibehållande anført, hafva varit af dels principiel, dels praktisk natur. I förstnämnda afseende har framhållits, huru som den öppna omröstningen vore egnad att långt bättre än den slutna motsvara karakteren af en valhandling sådan som den ifrågavarande, för hvilken allt förhemligande af valmännens ställning i frågan bör vara främmande. Angående praktiska hänsyn har utskottet uttalat, att den ifrågasatta förändringen ingalunda skulle, såsom påståtts, föranleda minskad tidsutdräkt, men väl en del olägenheter, egnade att i betänkelig grad förringa valhandlingens trygghet, i hvilket hänseende utskottet särskildt erinrat, hurusom möjligen inträffande namnförväxlingar, vid det öppna valsättets användande lätta att undvika, icke sällan skulle vålla allehanda valtrakasserier.

Derförutom har utskottet betonat, att någon allmännares önskan åtminstone icke på landsbygden yppats om den ifrågakända förändringens genomförande.

De sålunda af lagutskottet anförda skäl har nu motionären sökt gendrifva, dervid särskildt framhållits, att den öppna omröstningen gäfvade anledning till utöfvande af obehörig påtryckning. Gent häremot tillåter sig utskottet uttala, att det endast i undantagsfall torde förekomma, att personer i sådan ställning, att tryck kan af dem utöfvas, på obehörigt sätt begagna denna sin magt i fråga om en angelägenhet, som enligt allmänna uppfattningen bör betraktas såsom rent personlig. Motionärens farhågor torde därför få anses väsentligt öfverdrifna. Härtill kommer, att möjligheten till trycks utöfvande ingalunda är utesluten, om ock i någon mån försvårad, genom slutna omröstningens användande. Erfarenheten från andra, med större intresse omfattade val torde härom bära nogsamt vittnesbörd.

Då de röstandes olika röstetal i allt fall måste å de slutna röstsedlarne antecknas och i protokollet öfver valet införas, lär man för öfrigt häraf kunna sluta till på hvem alla de, som ej till äfventyrs hafva lika röstetal, afgifvit sin röst, och syftet med den slutna omröstningen skulle härigenom i icke ringa mån förfelas.

Är alltså, enligt utskottets åsigt, den fördel, som i angifna hänseende kan af den ifrågasatta förändringen förväntas, ringa, lär emellertid ej med fog kunna bestridas, att praktiska olägenheter skulle deraf blifva en följd.

Hvad af lagutskottet vid frågans föregående behandling härom anförts, eger, enligt utskottets mening, full giltighet. Sålunda måste — utan att någon rimlig anledning förefinnes att antaga, det den slutna omröstningen skulle medföra någon tidsbesparing — sannolikheten af otydliga valsedlar och deraf föranledda besvär öfver valet blifva väsentligt större. Man må nemligen ej förgäta, att valmanscorpsen vid prestval till ej oväsentlig del utgöres af personer, hvilka ega ringa förmåga att bedöma en valsedels rigtiga affattning.

Hvad motionären anfört derom, att faran för namnförvexlingar skulle vid val af riksdagsman till Andra Kammaren vara vida större än vid prestval, lär bero på förbiseende af den olika beskaffenheten hos valmanscorpsen vid ena och andra tillfället.

Tillika vill utskottet påpeka, att den slutna omröstningens införande icke, såsom motionären förmenat, i och för sig gör de röstegande mindre blottställda för risken att i följd af underlåtenhet att svara vid uppropet förlora sin valrätt; och motionären har icke ens ifrågasatt

vidtagande af någon ändring i 30 §:s andra moment, der reglerna för upprop och påföljden af försummelse dervid finnas fastställda.

Slutligen ligger det, enligt utskottets åsigt, stor vikt å den omständigheten, att någon allmännare önskan om den slutna omröstningens införande vid prestval ej låtit sig förspörjas, enär häruti kan anses ligga ett bevis därför, att olägenheter af den nuvarande anordningen ej i någon större mån framträdt.

Med stöd af det anförda hemställer alltså utskottet,

att herr Nydahls ifrågavarande motion icke må till
och till utskottets någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 mars 1898.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr Ohlsson, med hvilken herrar F. Andersson, P. G. Petersson, J. Anderson, Nilsson och E. Svensson instämt:

I kongl. förordningarna den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad, och om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd föreskrifves, att »val skall, der så äskas, förrättas med slutna sedlar».

Då jemväl uti öfriga lagar och författningar föreskrifna val regelmessigt kunna eller skola förrättas med slutna sedlar, synas mig verkliga skäl icke vara för handen att i fråga om prestval bibehålla *ovilkorlig* föreskrift, att valet skall öppet verkställas. Det torde tvärtom kunna anses ganska lämpligt och följdriktigt, att prestval, såsom varande en kyrklig kommunalangelägenhet, i förenämnda hänseende likställes med andra kommunala val. Utan att söka göra mig till tolk för någon särskild mening derom, att ur praktisk synpunkt ena valsättet under alla omständigheter är att föredraga framför det andra, — något som för öfrigt icke lärer kunna med fullt fog påstås, — har jag ansett mig af rent principiella skäl kunna och böra hemställa,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville för sin del antaga följande Lag om ändrad lydelse af § 30 mom. 1 i Lagen angående tillsättning af presterliga tjänster den 26 oktober 1883:

1. Valet skall, der så äskas, förrättas med slutna sedlar.

Herrar *Husberg* och *Rudebeck* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.